

Hoe verging het de broedende Eiders in 2000?

Vanaf het eerste moment dat er via het Nederlandse Stookolieslachtoffer Onderzoek (NSO) meldingen binnenkwamen van strandingen van sterk vermagerde Eiders is het waarnemersnetwerk in de Waddenzee geactiveerd om de omvangrijke sterfte onder deze Rode Lijst soort in kaart te brengen. Het is duidelijk dat er ruim 21.000 Eiders het loodje hebben gelegd, waarvan zo'n 2/3 in de westelijke Waddenzee. Inmiddels heeft er een bijeenkomst van wadden-specialisten op Texel plaatsgevonden en heeft het Expertise Centrum van het Ministerie van LNV een speciale studie laten verrichten om de oorzaken van deze sterfte te achterhalen. In het kader van die studie is SOVON verzocht de broedvogelaantallen in het voorbije broedseizoen op een rij te zetten. Dankzij de coöperatieve houding van Staatsbosbeheer op Vlieland, Terschelling, Rottumeroog en Rottumerplaat en het materiaal dat door SOVON-karteerders is verzameld, kon vrij snel een redelijk beeld worden samengesteld.

Hier wordt bewust het woord "redelijk" gebruikt omdat broedvogelinventariseerders in de Waddenzee als geen ander weten dat Eiders lastig te karteren zijn. Dit heeft geleid tot het gebruik van verschillende inventarisatiemethodes:

- Het tellen van nesten in steekproefgebieden; deze methode is vanwege z'n zeer intensieve karakter vooral in zwang op plaatsen waar min of meer permanente bewaking plaatsvindt (Boschplaat, Terschelling en Rottumeroog/-plaat);
- Het tellen van adulte mannen en wijfjes en subadulte mannen tijdens een tweetal tellingen (de gedifferentieerde telmethode) in april en mei. Voor de wijze van berekenen wordt verwezen naar een artikel in het tijdschrift Sula 9: 157-163. Deze methode van tellen wordt op Vlieland en Schiermonnikoog uitgevoerd.

Het gebruik van twee zo verschillende telmethoden brengt met zich mee dat gemakkelijk tegenstrijdige uitspraken

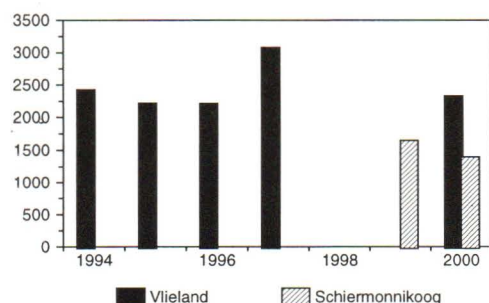
over aantalsontwikkelingen ontstaan. De andere kant van het verhaal is, dat de twee reeksen elkaar juist goed aanvullen. Bij het tellen van nesten wordt namelijk het aantal wijfjes genoteerd zonder dat we kunnen inschatten hoeveel beesten er eigenlijk in de totale populatie aanwezig zijn. Te snel kan dan de conclusie worden getrokken dat de ontbrekende vogels dood zijn. Er wordt dan vergeten dat een deel van de potentiële broedvogels door bijvoorbeeld een matige conditie simpelweg het leggen en bebroeden van eieren niet meer aankan. Het voordeel van het tellen van mannetjes en wijfjes vlak voor de kust in april en mei is dat een redelijke inschatting gemaakt kan worden van de aantallen potentiële broedvogels in belangrijke broedkolonies.

Tijdens de laatste integrale telling in de Waddenzee, in 1996, werd het aantal broedparen van de Eider vastgesteld op 10.000. Na die tijd weten we dankzij steekproefonderzoek dat

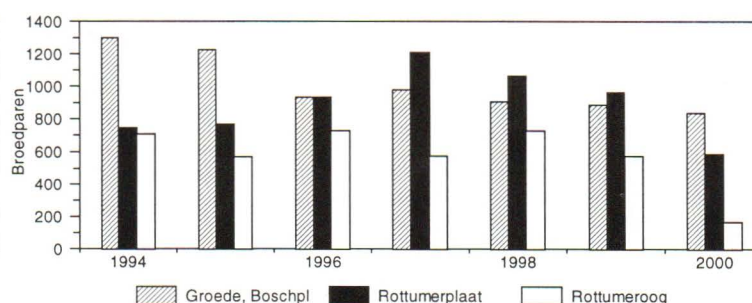
dit aantal weliswaar fluctueert, maar tot 2000 geen alarmerende neergaande trend vertoonde. Het ligt echter voor de hand dat de omvangrijke sterfte die is vastgesteld zijn effect moet hebben op het aantal Eiders die we tot de (broed)populatie in de Nederlandse Waddenzee kunnen rekenen. Opmerkelijk is, dat de gedifferentieerde telling voor 2000 een minder sterke achteruitgang laat zien dan de nestentellingen (figuur 1, 2). Conclusies kunnen dan zijn dat de sterfte vooral effect heeft gehad op de onvolwassen dieren en/of dat een aanzienlijk deel van de volwassen wijfjes in dermate erbarmelijke conditie verkeerde dat ze het broedseizoen van 2000 aan zich voorbij liet gaan. Het eerste scenario wordt ondersteund door de NSO-gegevens van de dode Eiders, die vooral uit onvolwassen vogels bestonden. Welk deel van de Eider-populatie daadwerkelijk tot broeden overgaat blijft in nevelen gehuld omdat er geen specifiek onderzoek naar plaatsvindt.

Uit het rapport dat is opgesteld door het Ministerie van LNV komt naar voren dat de sterfte onder Eiders het gevolg is geweest van voedselschaarste in de Waddenzee. De precieze oorzaken daarvan zijn nog onderwerp van discussie. Zowel het aanbod aan kokkels en mossels (de belangrijkste voedselbronnen) als de kwaliteit van dit voedsel kunnen daarin een belangrijke rol vervullen (zie ook de bijdrage over Scholeksters, elders in dit nummer). In hoeverre de broedpopulatie van de Eider de klap te boven komt, zullen we volgend broedseizoen kunnen achterhalen. Dan wordt voor de derde keer de gehele Waddenzee integraal geïnventariseerd.

Lieuwe Dijkse & Ben Koks

Figuur 1. Resultaten van de gedifferentieerde tellingen op Vlieland en Schiermonnikoog.

Figuur 2. Resultaten van de nestentellingen op Groede/Boschplaat, Rottumerplaat en Rottumeroog.